

Тернопільський національний економічний університет

Кафедра економічної теорії

Міждисциплінарна курсова робота

з

«Економічної теорії»

на тему:

«Вплив міжнародної торгівлі на розвиток національної економіки»

Студентки 2 курсу ФО-21 групи
напряму підготовки оподаткування

Мазурик К.К.

Керівник: Вірковська А.А.

Національна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка ECTS _____

Члени комісії _____

План

Вступ

1. Теоретико-методологічні основи міжнародної торгівлі

2. Аналіз динаміки міжнародної торгівлі та її вплив на розвиток національної економіки

3. Шляхи вдосконалення та перспективи розвитку міжнародної торгівлі України

Висновки

Список використаної літератури

Зміст

Вступ.....	4
1. Теоретико-методологічні основи міжнародної торгівлі	6
2. Аналіз динаміки міжнародної торгівлі та її вплив на розвиток національної економіки	12
3. Шляхи вдосконалення та перспективи розвитку міжнародної торгівлі України	21
Висновки	25
Список використаної літератури	27
Додатки.....	29

Вступ

Важливе значення міжнародної торгівлі для країни важко недооцінити, адже споконвіку кожна країна намагалася розширити свої торговельні шляхи, налагодити зв'язки з іншими країнами за рахунок підписання різних угод і договорів, а завдяки цьому зайняли вигідну позицію на міжнародному рівні.

Своє важливе значення міжнародна торгівля не втратила й у наші часи, адже без неї не може обійтися майже кожна країна світу. Завдяки злагодженій зовнішній політиці розвивається національна економіка, виходить на новий рівень виробництво завдяки запозиченим новим технологіям; також міжнародна торгівля дає змогу реалізувати товар, який є у країні в надлишку та не поглинається внутрішнім ринком, та навпаки отримати товари та послуги, які є в дефіциті; раціонально використовувати світові ресурси та розширювати власну матеріально-ресурсну базу[14].

Проблема розвитку міжнародної торгівлі України вивчається багатьма українськими й зарубіжними вченими. Методологічним фундаментом комплексного дослідження стали праці науковців класиків теорії міжнародної торгівлі А. Сміта, Д. Рікардо, У. Стаффорда, Т. Манна, Дж. Стюарта, Е. Хекшера, Б. Оліна, В. Леонтьєва, П. Самуельсона, С. Ліндєрта та інших[11, с.93].

Міжнародна торгівля є характерною рисою існування світового ринку, який являє собою сферу товарно-грошових відносин між країнами, що ґрунтуються на міжнародному поділі праці та інших чинниках виробництва[8].

На сьогодні світовий ринок послуг як галузевий товарний ринок поки що не являє собою органічної системи, він тільки розвивається в напрямі цілісності, перебуває у фазі становлення[10].

Метою курсової роботи є дослідження впливу міжнародної торгівлі на розвиток національної економіки.

Завдання курсової роботи: Здійснити огляд еволюції теорій міжнародної торгівлі, проаналізувати динаміку міжнародної торгівлі та її вплив на розвиток національної економіки та визначити шляхи вдосконалення та перспективи розвитку міжнародної торгівлі.

Об'єкт дослідження: механізми реалізації міжнародної торгівлі.

Предметом дослідження є міжнародна торгівля.

1. Теоретико-методологічні основи міжнародної торгівлі.

У системі світових господарських зв'язків чільне місце займає міжнародна торгівля. За своїми обсягами вона випереджує практично всі інші види міжнародних економічних відносин. Проблема міжнародної торгівлі цікавилися вчені та політики ще у ті часи, коли інших напрямів економічних відносин ще не існувало.

Основи теорії міжнародної торгівлі закладено А. Смітом у період зародження машинобудування у провідних країнах світу. У своїй відомій книзі “Дослідження про природу і причини багатства народів” (1776), яку присвячено критиці меркантилізму, він припустив, що для країн вигідним є не лише продаж товарів за кордон, але й їхня купівля на зовнішніх ринках. Також він зробив спробу визначити, які саме товари вигідно експортувати, а які імпортувати. Такий підхід до аналізу міжнародної торгівлі названо принципом абсолютних переваг. Адам Сміт виокремив деякі загальні принципи, які вважав притаманними діяльності господарюючого суб'єкта, і переніс їх на міжнародну торгівлю[1, ст.194].

Адам Сміт не розглядав випадку, коли одна країна має абсолютну перевагу у виробництві обох товарів. Саме це питання дослідив Д. Рікардо, який 1819 р. сформулював більш загальний принцип взаємовигідної торгівлі та міжнародної спеціалізації, який базувався на моделі Адама Сміта. Модель, яку створив Давид Рікардо, ілюструвала, що недотримання принципу А. Сміта не є перешкодою для взаємовигідної торгівлі. Він сформулював закон порівняльних переваг: країна повинна спеціалізуватися на експорті того товару, в виробництві якого вона має найбільшу абсолютну перевагу (якщо вона має абсолютну перевагу у виробництві обох товарів) або найменшу абсолютну невігоду (якщо вона не має абсолютної переваги у виробництві жодного товару)[13, ст.1].

Наприкінці XIX ст. – на початку XX ст. відбулися структурні зміни в міжнародній торгівлі. Природні ресурси перестали відігравати значну роль у

міжнародному поділі праці. Так само можна сказати і про відмінності у рівнях продуктивності праці, оскільки торгівля між країнами з приблизно однаковим рівнем розвитку (США та європейські країни) була достатньо активною. Саме в той час шведські економісти Е. Гекшер та Б. Олін спробували пояснити причини міжнародної торгівлі товарами на основі забезпеченості факторами виробництва. Базові положення нової теорії сформульовано Е. Гекшером у короткій газетній статті, яку опубліковано 1919 р. У 20–30-х роках ці положення узагальнено та розвинено Б. Оліном. Вагомий вклад у розвиток цієї теорії пізніше здійснив американський економіст П. Самуельсон [1, ст.196].

Згідно з цією теорією, країни експортують ті товари, у виробництві яких в основному використовують надлишковий фактор виробництва. Автори теорії вважають, що існує три ключових фактори виробництва: праця, капітал та земля. Проте теорія Гекшера-Оліна є двофакторною, так як у ній порівнюють тільки два фактори. Отже, одні товари є трудомісткими, а інші – капіталомісткими. Кожна країна має не однакову кількість праці і капіталу. Відповідно, в країні, де трудових ресурсів багато, а капіталу недостатньо, праця буде порівняно дешевою, а капітал – дорогим. І навпаки: у країні, де трудових ресурсів мало, а капіталу багато, праця буде дорогою, а капітал – дешевим. Кожна з цих країн експортуватиме ті товари, які відносно дешевше виробляти, використовуючи дешевший надлишковий фактор виробництва.

Теорія Гекшера-Оліна була основою теорії міжнародної торгівлі майже шістдесят років.

Безліч дослідників у різні часи здійснювали тестування теорії Гекшера-Оліна. Наприклад такий дослідник як В. Леонт'єв здійснив аналіз структури торгівлі США (1953) та помітив, що імпорт цієї країни у 1947 році був більш капіталомістким, ніж експорт. У свої дослідженнях науковець розраховував затрати праці та капіталу для експорту та імпорту США. В. Леонт'єв вважав,

що США повинні були б відправляти на експорт капіталомісткі товари, а імпортувати – трудомісткі[17].

Іншим дослідником був Е. Лімер який виявив не правильність застосування методу тестування теорії Гекшера-Оліна В.Леонтьєвим. Він математично зобразив, що порівняння капіталомісткості експорту з обсягами внутрішнього споживання продукції є кращим методом визначення надлишкового фактора виробництва, ніж просте порівняння експорту та імпорту. Капіталомісткість експорту США у тесті Е. Лімера виявилась значно більшою, ніж капіталомісткість виробництва країни загалом, тобто США експортували більш капіталомісткі товари з усіх тих, які виробляли в той час[1, ст.197].

Е. Лімер разом з такими дослідниками як Г. Бовен та Л. Свейкаускас, маючи дані для США, у 1987 році також здійснили тестування теорії Гекшера-Оліна. Вони провели дослідження для 27-ми країн на основі 12-ти факторів виробництва. Результати були приголомшливими: для 2/3 факторів виробництва торгівля на їхній основі відбувалася відповідно до теорії Гекшера-Оліна у 70% випадків. У всіх інших випадках торгівля не відповідала теорії.

Ще багато вчених, у тому числі й Д. Хартіган, Р. Болдвін, П. Самуельсон, Р. Джонс, Д. Трефлер[1, ст.197-198] проводили дослідження, здійснювали численні спроби доведення правильності теорії Гекшера-Оліна, спростовували різноманітні припущення цієї теорії.

Таким чином, підсумовуючи різні дослідження вчених, можна зробити висновок, що незважаючи на простоту та свою зрозумілість, теорія Гекшера Оліна не має значного емпіричного підґрунтя та у багатьох випадках її не підтверджено. Це нашо вхує на думку, що не усі явища міжнародної торгівлі можна розглядати та аналізувати на основі теорії Гекшера-Оліна.

Серед альтернативних теорій до теорії Гекшера-Оліна виділяють ще теорію торгівлі на основі ефекту масштабу. Результати досліджень, виконаних для тестування моделі, доволі різні та чутливі до структури

припущень, які покладено в основу моделі. Зазвичай у своїх працях вчені зводили аналіз до конкретних випадків та отримували результати, які у подальшому узагальнювали.

Наприкінці 70-х років ХХ ст. П. Кругман наголосив на революційності нового підходу у міжнародній торгівлі, який він достатньо розгорнуто описав у своїй праці “Ефект масштабу, монопольна конкуренція та міжнародна торгівля”. Модель є простою. Припускають, що є лише один фактор виробництва, ефект масштабу відображається лінійною функцією затрат із постійними затратами. Власне завдяки своїй простоті модель доволі добре відображає усі механізми. В основу моделі Кругмана покладено ефект масштабу, який є зовнішнім для фірми. Вчений використав модель монополістичної конкуренції А. Діксіта та Дж. Штігліца (1977), яка добре підходить для аналізу торгівлі. Якщо відсутні бар’єри для входу на ринок, усі фірми з монополістичною конкуренцією на основі цього рівняння отримують нульовий прибуток[1, ст.202].

Вчений припускав, що є дві країни з однаковими смаками, технологіями та розмірами. Кожна країна спеціалізується на виготовленні деякого товару через наявність ефекту масштабу на основі виробничої кривої з постійними затратами. Торгівля серед таких країнами існує, незважаючи на те, що у них однакові технології та забезпеченість факторами, оскільки різною є масштабність виробництва. Розподіл товарів між країнами у моделі не описано. Цілком ймовірно, що один продукт виробляють в одній країні, а інший товар – в іншій, навіть якщо ці два товари є дуже схожими. Отже, якщо країни торгуватимуть між собою, то відбуватиметься внутрігалузева торгівля.

У рамках наявних емпіричних досліджень теорії торгівлі на основі ефекту масштабу можна виділити дві головні гіпотези, дослідженням яких займалися вчені. Перша гіпотеза полягає в тому, що великі країни мають порівняльну перевагу у виробництві товарів за умов наявності ефекту масштабу. Друга гіпотеза пов’язана з тим, що показник внутрігалузевої

торгівлі зростає при зростанні обсягів торгівлі на основі ефекту масштабу[1, ст.202].

Такий дослідник як Дж. Торстенсон (1995) протестував першу гіпотезу. Він не підтвердив те, що країни, які мають більший внутрішній ринок експортують продукцію галузей, які характеризуються виробництвом на основі ефекту масштабу. Що стосується другої гіпотези, то в емпіричних дослідженнях не знайдено підтвердження залежності між торгівлею на основі ефекту масштабу та внутрігалузевою торгівлею.

Підсумовуючи результати розглянутих емпіричних досліджень, слід зауважити, що за допомогою кількісного вимірювання ефекту масштабу пояснити явище торгівлі на основі ефекту масштабу досить складно. В цілому результати досліджень є доволі неоднозначними і базуються на великій кількості припущень.

Автором теорії внутрігалузевої торгівлі є Б. Балаша, який одним із перших звернув увагу на те, що розвинуті країни все більше торгують одна з одною диверсифікованими товарами однієї галузі. Він зазначав, що в рамках внутрігалузевої торгівлі країна виробляє один або незначну кількість товарів та використовує переваги виробництва на основі ефекту масштабу[1, ст.203].

Доволі багато дослідників займається аналізом внутрігалузевої торгівлі. Здебільшого дослідження теорії внутрігалузевої торгівлі здійснено під час аналізу торгівлі між високорозвиненими країнами.

Протягом останніх десятиліть ХХ ст. структура та напрями міжнародної торгівлі зазнали значних змін, однак ці зміни не завжди можна пояснити класичною теорією міжнародної торгівлі. Нові або альтернативні теорії міжнародної торгівлі є доволі непоганою теоретичною базою для пояснення таких змін[8, ст.33-34].

Теорії міжнародної торгівлі розвиваються загалом у декількох напрямках. Частина теорій розвиває принципи класичних теорій, розширюючи їх на більшу кількість товарів, країн та факторів виробництва; у частині нових теорій намагаються детальніше аналізувати та вивчати окремі сторони

міжнародної торгівлі, які не були пояснені у класичних теоріях. Однак незважаючи на різні предмети дослідження, усі ці теорії є, безперечно, ефективним інструментом аналізу основних засад міжнародної торгівлі у країнах Центральної та Східної Європи.

2. Аналіз динаміки міжнародної торгівлі та її вплив на розвиток національної економіки.

Сучасний етап розвитку світової економіки характеризується збільшенням обсягів світової торгівлі, яке навіть перевищує зростання обсягів світового виробництва. Такими високими темпами світова торгівля розвивається з другої половини ХХ століття. Постійне зростання обсягів світової торгівлі було викликано такими факторами, як розвиток міжнародного поділу праці, інтернаціоналізація виробництва, науково технічний прогрес, зростання транснаціоналізації капіталу, активна діяльність транснаціональних корпорацій на світовому ринку, лібералізація міжнародної торгівлі, розвиток торговельно-економічної інтеграції [2].

Спад в економіці, що виник внаслідок світових дестабілізуючих процесів 2008–2009 рр., зумовив істотне падіння обсягів світового виробництва і, як наслідок, падіння обсягів світової торгівлі. З 2010 р. почалося поступове збільшення світового виробництва, що спричинило зростання кількості зовнішньоторговельних операцій. Але, слід зауважити, що збільшення є нижчим, ніж очікувалось.

Так, згідно зі щорічним оглядом міжнародної торгівлі, представленим Секретаріатом Світової організації торгівлі, приріст глобальної торгівлі у 2014 р. склав усього 2,8% (хоча в середині 2014 р. прогнозували 4%), що приблизно відповідає середньому показнику за попередні три роки – 2,4% [12]. За прогнозами СОТ, у 2015 р. приріст світового товарообігу складатиме 3,3%, а в 2016 р. зросте до 4%. Однак ці прогнози помітно нижче встановлених з 1990 р. середньорічних темпів приросту на рівні 5,1%, а також докризового показника – 6%. Слід зазначити, що у 2014 р. експорт з країн, що розвиваються, продемонстрував більш високі темпи приросту, ніж з розвинених держав – 3,3% і 2,2% відповідно. Разом з тим показники імпорту в цих групах країн показали зворотне співвідношення темпів – 2,0% і 3,2%.

За оцінками експертів СОТ, падіння світових цін на нафту майже на 50% повинно сприяти зростанню імпорту та реальних доходів в економіках, що залежать від ввезення енергоресурсів (включаючи такі країни, як Індія, Південна Корея і Китай), одночасно з відповідним зниженням доходів у країнах – експортерах енергоносіїв[12].

У цілому в короткостроковій перспективі темпи розвитку міжнародної торгівлі вже не будуть помітно випереджати загальносвітове економічне зростання, що відзначалося протягом останніх десятиліть, коли динаміка світової торгівлі випереджала приріст глобального ВВП в 1,5–2 рази. Динаміка міжнародної торгівлі у 2014 р. (2,8%) ледве перевищила річні показники приросту світового ВВП (2,6%). Також, за прогнозами Секретаріату СОТ, у 2015–2016 рр. глобальна торгівля ненабагато перевищить очікуване збільшення світового виробництва (рис. 1) [7, ст.38-39]. Таким чином, на сучасному етапі виявляються нові тенденції у взаємозалежності зростання світової торгівлі та глобального ВВП.

* Показники за 2015–2016 рр. є прогнозними. Світова торгівля розраховується як середнє значення сукупного експорту та імпорту.

Рис. 1. Динаміка обсягів світової торгівлі та ВВП, 2007–2016 рр. (у %)

Згідно з прогнозами експертів Міжнародного валютного фонду, світова економіка у 2015 р. зросте на 3,5%, а у 2016 р. – на 3,8%. При цьому глобальна торгівля товарами і послугами зростатиме трохи більш високими темпами: у поточному році – на 3,7%, а в наступному році – на 4,7%. Динаміка експорту в розвинених країнах у 2015–2016 рр. буде на рівні 3,2% і 4,1% відповідно, а в країнах, що розвиваються, – 5,3% і 5,7% [7, ст.38].

Невисокі темпи зростання обсягів світової торгівлі у 2014 р. і на початку 2015 р. пояснюються такими ключовими факторами: відносно низьке зростання ВВП у країнах з ринками, що розвиваються, нестійке відновлення економіки в розвинених країнах, а також зростаючі геополітичні ризики і загрози (криза в Україні, військові конфлікти на Близькому Сході, боротьба з лихоманкою Ебола в Західній Африці тощо). Ще більше ускладнило ситуацію коливання валютних курсів, включаючи зміцнення американського долара на 14% відносно інших валют в період з липня 2014 р. по березень 2015 р.

Падіння світових цін на нафту у 2014 р, що склало 47% у 2-му півріччі 2014 р., а також в цілому зменшення котирувань на інші ключові сировинні товари, вдарило по експортних поставках і, відповідно, зменшило попит на імпорт в країнах – постачальниках традиційної сировини. У поточному році ціни на сировинні товари продовжили знижуватися, що рівною мірою визначило завищену пропозицію і недостатній попит у світовій торгівлі. У кварталному звіті Світового Банку «Огляд товарних ринків» прогнозується, що у 2015 р. знизяться одразу 9 цінових індексів за основними видами сировинних товарів, що трапляється дуже рідко. Згідно з прогнозом Світового Банку, середня вартість 1 бареля нафти в поточному році складе 53 дол. (приблизно на 45% нижче, ніж у 2014 р.), що спричинить падіння цін на вугілля і газ[7, ст.39].

Рівень цін на нікель, олово, свинець, мідь, цинк, залізо і алюміній може зменшиться у 2015 р. у середньому на 5,3% і відновити помірне зростання тільки у 2016 р. Як очікують експерти Світового Банку, дорогоцінні метали

(золото, срібло та ін.) подешевшають на 2,9% у поточному році та продовжать цю тенденцію у 2016 р. Середня вартість добрив, ціни на які з 2008 р. впали майже вдвічі, скоротиться в нинішньому році на 2,1%, а в наступному – ще на 0,8%. При цьому темпи зниження цін на продовольчі товари у 2015 р. будуть удвічі вище – у середньому вони впадуть на 4,2% [7, ст.39].

У цілому за 2014 рік у першій десятці провідних світових експортерів та імпортерів відбулися мінімальні зміни (табл. 1).

**Провідні експортери та імпортери
у світовій торгівлі товарами у 2014 р. [12]**

Таблиця 2.1.

Місце	Країна-експортер	Обсяг, млрд. дол.	Частка, %	Зміна до 2013 р., %	Місце	Країна-імпортер	Обсяг, млрд. дол.	Частка, %	Зміна до 2013 р., %
1	Китай	2343	12,4	6	1	США	2409	12,7	3
2	США	1623	8,6	3	2	Китай	1960	10,3	1
3	Німеччина	1511	8,0	4	3	Німеччина	1217	6,4	2
4	Японія	684	3,6	-4	4	Японія	822	4,3	-1
5	Нідерланди	672	3,6	0	5	Великобританія	683	3,6	4
6	Франція	583	3,1	0	6	Франція	679	3,6	0
7	Республіка Корея	573	3,0	2	7	Гонконг, Китай	601	3,2	-3
8	Італія	529	2,8	2	8	Нідерланди	587	3,1	0
9	Гонконг, Китай	524	2,8	-2	9	Республіка Корея	526	2,8	2
10	Великобританія	507	2,7	-6	10	Канада	475	2,5	0
11	Російська Федерація	497	2,6	-5	11	Італія	472	2,5	-2

12	Канада	474	2,5	3	12	Індія	460	2,4	-1
13	Бельгія	469	2,5	0	13	Бельгія	451	2,4	-1
14	Сінгапур	410	2,2	0	14	Мексика	412	2,2	5
15	Мексика	398	2,1	5	15	Сінгапур	366	1,9	-2
16	ОАЕ	359	1,9	-5	16	Іспанія	356	1,9	5
17	Саудівська Аравія	354	1,9	-6	17	Російська Федерація	308	1,6	-10
18	Іспанія	323	1,7	2	18	Тайвань, Китай	274	1,4	2
19	Індія	317	1,7	1	19	ОАЕ	262	1,4	4
20	Тайвань, Китай	314	1,7	3	20	Туреччина	242	1,3	-4
21	Австралія	240	1,3	-5	21	Бразилія	239	1,3	-5
22	Швейцарія	239	1,2	4	22	Австралія	238	1,2	-2
23	Малайзія	234	1,2	3	23	Таїланд	228	1,2	-9
24	Таїланд	228	1,2	0	24	Польща	218	1,1	5
25	Бразилія	225	1,2	-7	25	Малайзія	209	1,1	1
26	Польща	217	1,1	6	26	Швейцарія	203	1,1	1
27	Австрія	177	0,9	1	27	Австрія	182	1,0	-1
28	Індонезія	176	0,9	-3	28	Індонезія	178	0,9	-5
29	Чехія	174	0,9	7	29	Саудівська Аравія	163	0,9	-3
30	Швеція	165	0,9	-2	30	Швеція	161	0,8	1
Загалом по 30 країнах		15 537	82,1	-	Загалом по 30 країнах		15 581	81,9	-

Світ у цілому	18 935	100,0	1	Світ у цілому	19 024	100,0	1
----------------------	---------------	--------------	----------	----------------------	---------------	--------------	----------

Так, виходячи з таблиці 1, за даними СОТ, за підсумками 2014 р. Китай (обсяг експорту 2 343 млрд. дол., частка у світовому експорті 12,4%) знову зайняв верхній рядок найбільших постачальників, як і в останні роки, випередивши США (1 623 млрд. дол. і 8,6%) і Німеччину (1 511 млрд. дол. і 8,0% відповідно). У свою чергу, в списку провідних імпортерів, як і в попередньому році, 1-ше місце зберегли США (обсяг імпорту 2 409 млрд. дол., частка у світовому імпорті 12,7%), 2-ге – Китай (1 960 млрд. дол. і 10,3%), 3-тє – Німеччина (1 217 млрд. дол. і 6,4% відповідно).

Позиції Російської Федерації в рейтингу світових експортерів дещо погіршилися в порівнянні з 2013 р. (11-те місце і 497 млрд. дол. у порівнянні з 10-м місцем і 523 млрд. дол. відповідно)[4, ст. 113-114], що обумовлено, насамперед, істотним зниженням цін на енергоносії та скороченням обсягів поставок традиційних продуктів російського експорту, у тому числі на фоні введення проти Росії торгово-політичних санкцій і ослаблення національної економіки. Частка країни в глобальному експорті також зменшилася з 2,8% до 2,6%, що є найгіршим результатом за останні 5 років. У сфері імпорту Росія опустилася на одну позицію (17-те місце), а її питома вага зменшилася до 1,6%. Без урахування внутрішньорегіональної торгівлі товарами країн ЄС Росія зайняла 7-е місце з експорту та 11-те – по імпорту у світі (у 2013 г. – 7-е та 8-е місця відповідно)[4, ст.114].

Глобальний експорт комерційних послуг у 2014 р. виріс на 4% і склав 4 900 млрд. дол. У 2014 р. усі регіони світу продемонстрували зростання поставок комерційних послуг від 1% до 6%. Єдиним винятком є зона СНД, де даний показник зменшився на 8%, включаючи скорочення поставок транспортних послуг (-3%), туристичних послуг (-12%) і так званих інших

послуг (-5%). Аналогічні тенденції простежувалися у 2014 р. і в імпорті послуг: зростання на 5% в цілому по регіонах світу, за винятком СНД (зниження на 4%). У сфері поставок комерційних послуг за останні кілька років лідери також не змінилися (таблиця 2): перші позиції знову зайняли США (686 млрд. дол., частка в глобальному експорті 14,1%), а також Великобританія (329 млрд. дол., 6,8%) і Німеччина (267 млрд. дол., 5,5% відповідно)[7, ст.39-40].

Серед споживачів послуг на 1-му місці знову були США (454 млрд. дол., питома вага у світовому імпорті 9,6%), на 2-му – Китай (382 млрд. дол., 8,1%) і на 3-му – Німеччина (327 млрд. дол., 6,9% відповідно).

**Провідні експортери та імпортери у світовій торгівлі комерційними
послугами у 2014 р.[12]**

Таблиця 2.2.

Місце	Країна-експортер	Обсяг, млрд. дол.	Частка, %	Зміна до 2013 р., %	Місце	Країна-імпортер	Обсяг, млрд. дол.	Частка, %	Зміна до 2013 р., %
1	США	686	14,1	3	1	США	454	9,6	4
2	Великобританія	329	6,8	4	2	Китай	382	8,1	16
3	Німеччина	267	5,5	5	3	Німеччина	327	6,9	1
4	Франція	263	5,4	4	4	Франція	244	5,1	6
5	Китай	222	4,6	8	5	Японія	190	4,0	12
6	Японія	158	3,3	19	6	Великобританія	189	4,0	-1
7	Нідерланди	156	3,2	11	7	Нідерланди	165	3,5	8
8	Індія	154	3,2	4	8	Ірландія	142	3,0	16
9	Іспанія	135	2,8	5	9	Сінгапур	130	2,7	0

10	Ірландія	133	2,7	9	10	Індія	124	2,6	-1
11	Сінгапур	133	2,7	2	11	Російська Федерація	119	2,5	-5
12	Бельгія	117	2,4	4	12	Республіка Корея	114	2,4	4
13	Швейцарія	114	2,3	2	13	Італія	112	2,4	4
14	Італія	114	2,3	2	14	Бельгія	108	2,3	4
15	Гонконг	107	2,2	2	15	Канада	106	2,2	-5
16	Республіка Корея	106	2,2	3	16	Швейцарія	93	2,0	2
17	Люксембур г	98	2,0	11	17	Бразилія	87	1,8	5
18	Канада	85	1,7	-4	18	Гонконг,Ко рея	78	1,6	2
19	Швеція	75	1,5	3	19	ОАЕ	72	1,5	-
20	Данія	72	1,5	2	20	Іспанія	72	1,5	11
21	Російська Федерація	66	1,3	-5	21	Люксимбу рг	67	1,4	13
22	Австрія	65	1,3	2	22	Швеція	65	1,4	8
23	Тайвань,Ки тай	57	1,2	12	23	Данія	64	1,3	1
24	Таїланд	55	1,1	-6	24	Австралія	62	1,3	-7
25	Макао,Кит ай	53	1,1	-1	25	Саудівська Аравія	60	1,3	17
26	Австралія	52	1,1	0	26	Таїланд	53	1,1	-4
27	Туреччина	50	1,0	9	27	Норвегія	53	1,1	-5
28	Норвегія	49	1,0	1	28	Австрія	51	1,1	3
29	Польща	46	0,9	2	29	Тайвань,Ки тай	46	1,0	8
30	Греція	42	0,9	14	30	Малайзія	44	0,9	-2

Загалом по 30 країнах	4 058	83,5	-	Загалом по 30 країнах	3 871	81,7	-
Світ у цілому	4 860	100,0	4	Світ у цілому	4 740	100,0	5

Для будь-якої країни роль міжнародної торгівлі важко переоцінити. Економічний успіх кожної країни світу ґрунтується на зовнішній торгівлі. Крім цього, жодній країні не вдалося побудувати ефективну економіку, ізолювавшись від світової економічної системи. Світова торгівля завжди розглядалась як найважливіший засіб підвищення ефективності виробництва і споживання, дозволяючи країнам світу, з одного боку, займатися тільки тими видами діяльності, для яких склалися найкращі умови, а з іншого – споживати товари та послуги, які без імпорту були б взагалі недоступні або вироблялися б дорожче, ніж за кордоном.

3. Шляхи вдосконалення та перспективи розвитку міжнародної торгівлі України.

Міжнародна торгівля допомагає задовольняти потреби суспільства, підвищує рівень життя населення країн, які є учасниками її здійсненні. Задля ефективності зовнішньої торгівлі політика країни повинна використовувати певні інструменти для її регулювання[9, ст.112].

Розглядаючи аспекти входження України до світової економіки, відзначимо, що воно виявилось болючим і тривалим.

Україна володіє достатньо великим експортним потенціалом, який знаходиться у видобувних і обробних галузях промисловості, а також в агропромисловому і енергетичному комплексах країни, але використовується він недостатньо ефективно.

Великий вплив на експорт України справляє комплекс внутрішніх і зовнішніх факторів, серед яких можна виділити головні:

- низька конкурентоспроможність вітчизняної промислової продукції, перш за все, машино технічних виробів;
- важкий фінансовий стан підприємств обробної промисловості та конверсійних виробництв, що робить майже неможливим інвестування в перспективні, орієнтовані на експорт проекти за рахунок внутрішніх ресурсів;
- недостатній розвиток вітчизняних систем сертифікації і контролю за якістю експортної продукції;
- значне підвищення цін на продукцію та послуги природних монополій порівняно із підвищенням цін на вироби обробної промисловості;
- недостача фахових знань і досвіду роботи в сфері експорту у багатьох українських підприємців, крім того недостатня координованість їх діяльності на зовнішніх ринках;
- збереження елементів дискримінації українських експортерів за кордоном, застосування методів що обмежують ділову практику, зокрема

картельних угод для витіснення чи недопущення України на перспективні ринки;

– норми українського законодавства, які закріплюють відповідальність постачальника за неякісну продукцію, не відповідають принципам, що прийняті в міжнародній практиці [3, ст.132].

Важливою умовою для розвитку світової торгівлі України є формування її експортного потенціалу. Діяльність з експорту є визначальним чинником оздоровлення умов життя у країні. Утім проблема експортного потенціалу України полягає в тому, що країна експортує зазвичай продукцію чорної металургії та інших товарів, які мають невисокий рівень доданої вартості і є неконкурентоспроможними на ринку високо технологічних товарів. І це робить Україну не перспективним партнером для регіональної інтеграції як на Заході, так і на Сході.

Аналізуючи обсяг зовнішньої торгівлі України за товарами за січень 2013 року, помітно, що експорт товарів склав 5 126,3 млн. дол. і в порівнянні з січнем 2012 року зменшився на 3,7 % [6].

У загальному обсязі експорту товарів порівняно з відповідним періодом попереднього 2012 року збільшилась частка зернових культур з 9,8 до 10,8 %, жирів та олій тваринного або рослинного походження – з 5,3 до 6,7 %, руд, з 5,6 до 6 %, механічних машин – з 4,3 до 4,6 %, електричних машин – з 3,8 до 4,6 %, насіння і золи олійних рослин – з 2,5 до 4 %, добрив – з 2,8 до 3,9 % та продуктів неорганічної хімії – з 2,5 до 3,4 %. Зменшилась частка мінеральних палив, нафти і продуктів її перегонки – з 7,8 до 6 %, залізничних локомотивів з 4,6 до 2,7 % [3, ст.133].

Очевидно, що слабкою ланкою у світовій торгівлі України є структура експорту, в якій майже 3/4 складає сировина та продукти первинної обробки [5, ст.172]. Найвагоміші експортні можливості все ще знаходяться у звичних індустріальних і сировинних галузях.

Проблему збільшення експортного потенціалу України потрібно вирішувати з врахуванням конкретних внутрішніх і зовнішніх економічних

умов, а також визнанням істотної залежності вітчизняної економіки від зовнішньої торгівлі.

Тому вкрай важливо виробити єдину систему заходів державного стимулювання експорту, основною метою якої повинно стати не лише створення в країні сприятливих економічних, організаційних, правових та інших умов для розвитку експортного потенціалу, але і будь-яким способом сприяти збільшенню ефективності його використання, а також формування механізмів надання державної фінансової, податкової, інформаційно-консультативної, дипломатичної та інших видів допомоги вітчизняним експортерам.

Таким чином потрібно вдосконалити механізми кредитування і страхування експорту за участю держави, а також надання державних гарантійних зобов'язань щодо експортних кредитів; також поліпшити умови кредитування виробництва експортної продукції з тривалим циклом виготовлення, включаючи закупівлю сировини і матеріалів, які не виробляються в Україні.

Щоб підвищити конкурентоспроможність вітчизняної продукції на зовнішніх ринках треба здійснити в Україні дійову систему сертифікації експортної продукції. Наприклад, створити в країні державну інспекцію з якості експортних товарів, яка могла б служити перешкодою на шляху проникнення неякісної продукції на зовнішні ринки, допомагала б випускати конкурентоспроможну продукцію враховуючи сучасні вимоги міжнародних споживачів до її якості.

Ще одним досить важливим напрямом підтримки експорту, особливо товарів із високим ступенем обробки, є використання важелів податкового регулювання. Доречно було б покращити чинну податкову систему, а саме: розробити заходи, які б знижували непряме оподаткування експорту послуг; звільнити експортерів від сплати податку на рекламу експортних товарів.

Для того, щоб підвищити експортний потенціал України потрібно покращити інформаційне забезпечення зовнішньоторговельної діяльності. А

саме, створити систему зовнішньоторговельної інформації. Для ефективного функціонування цієї системи потрібно буде виробити розгалужену мережу інформаційно-консультативних служб, які забезпечували б оперативне надання зовнішньоторговельної інформації в зручній для клієнта формі[3, ст.133].

Отже, виважена державна політика в сфері кредитування та оподаткування експорту, сертифікація експортної продукції та наявність висококваліфікованих інформаційно-консультативних служб стане кроком уперед до активізації зовнішньої торгівлі України. Крім того, потрібно розвивати експортний потенціал у рамках міжнародної спеціалізації, використовуючи потенційні можливості структурної реформи економіки, спрямувати зусилля на перспективні, технологічні сектори. Саме виважена державна політика стимулювання експорту, організація оперативної роботи державних органів щодо активного просування української експортної продукції на зовнішні ринки та захист інтересів вітчизняних експортерів за кордоном зможуть зміцнити позиції України на світових ринках.

Висновки

З розвитком суспільства та підняття національних економік для життя людей збільшується роль торгівлі між різними країнами. Населення дедалі більше споживає ті товари, які виробляють інші держави, і дедалі менше – товари власної країни. Розширення міжнародної торгівлі є закономірним результатом міжнародного поділу праці та галузевої спеціалізації держав, що є наслідком різноманітних причин, для прикладу науково-технічного прогресу. Міжнародна торгівля дає можливість зменшити витрати на виробництво потрібних товарів або за існуючих виробничих ресурсів – споживати більше продуктів праці.

Міжнародною торгівлею та її проблемами цікавилось безліч науковців та політиків у різні часи. Чимало теорій стосовно торгівлі між країнами запропонували такі вчені, як А. Сміт, Д. Рікардо, Е. Гекшер та Б. Олін, П. Самуельсон, В. Леонт'єв, Е. Лімер, Г. Бовен та Л. Свейкаускас, Д. Хартіган, Р. Болдвін, П. Самуельсон, Р. Джонс, Д. Трефлер, Б. Балаша та ще багато інших.

Наприкінці ХХ ст. структура та напрями міжнародної торгівлі набули помітних змін, проте ці зміни не завжди можна трактувати класичною теорією міжнародної торгівлі.

На новітньому етапі розвитку світової економіки обсяги міжнародної торгівлі збільшуються, та перевищують зростання обсягів світового виробництва. Такими високими темпами міжнародна торгівля розвивається з другої половини ХХ століття.

Для кожної країни значення міжнародної торгівлі дуже велике. На світовій торгівлі базується економічний успіх будь-якої держави. Також, ні одній країні не вдавалося звести ефективну економіку, відокремившись від світової економічної системи. Міжнародна торгівля завжди розглядалась як найважливіший засіб збільшення ефективності виробництва та споживання, та дозволяла країнам світу займатися тільки тими видами діяльності, для

яких склалися найкращі умови, а також споживати товари та послуги, які без імпорту були б взагалі недоступні.

Важливою умовою для розвитку міжнародної торгівлі України є розвиток її експорту. Діяльність з експорту є чинником, який визначає умови життя в країні. Проте проблема експортного потенціалу України полягає в тому, що країна експортує найчастіше продукцію чорної металургії та товарів, що мають низький рівень доданої вартості і є неконкурентоспроможними.

Щоб збільшити експортний потенціал України потрібно виробити єдину систему заходів державного стимулювання експорту, також варто вдосконалити механізми кредитування і страхування експорту за участю держави, поліпшити умови кредитування виробництва експортної продукції з тривалим циклом виготовлення, використовувати важелі податкового регулювання, звільнити експортерів від сплати податку на рекламу експортних товарів тощо. Для того, щоб збільшити експортний потенціал України треба покращити інформаційне забезпечення зовнішньоторговельної діяльності.

Список використаної літератури

- 1) Білоган О. Еволюція теорій міжнародної торгівлі щодо оптимізації її структури [Електронний ресурс] / О. Білоган // Вісник Львівського університету. Сер. : Міжнародні відносини. - 2011. - Вип. 28. - С. 194-206. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VLNU_Mv_2011_28_22
- 2) Гнатишин М. Динаміка ліберелізаційних процесів у світовій торгівлі / М. Гнатишин [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua>
- 3) Грицюк І. В. Активізація зовнішньої торгівлі України шляхом підвищення експортного потенціалу / І. В. Грицюк // Управління розвитком. 2013. - № 13. - С. 131-133. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Uproz_2013_13_56
- 4) Гусева С. С. Міжнародна торгівля у сучасному світі [Електронний ресурс] / С. С. Гусева // Управління розвитком. - 2014. - № 5. - С. 113-114. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Uproz_2014_5_51
- 5) Дедеяєва Л. М. Сучасні тенденції розвитку експортного потенціалу України / Л. М. Дедеяєва // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. – 2012. – № 2. – С. 171–175.
- 6) Державний комітет статистики України.: [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
- 7) Курочкіна І. Г. Аналіз тенденцій розвитку світової торгівлі товарами та послугами [Електронний ресурс] / І.Г. Курочкіна //БІЗНЕСІНФОРМ. - 2015. - № 9. - С.37-42. - Режим доступу: http://www.business-inform.net/pdf/2015/9_0/37_42.pdf
- 8) Міжнародна торгівля : підруч. для студ. вищ. навч. закл. [Козак Ю.Г., Логвінова Н.С., Барановська М.І. та ін.]; За редакцією Ю.Г. Козака, Н.С. Логвінової, М.І. Барановської [4-те вид.] – К.: Центр учбової літератури, 2010 – 441 с.

9) Міжнародна торгівля: Підручник. / За ред. Козака Ю.Г., Логвінової Н.С., Барановської М.І. - К.: ЦУЛ, 2011. - 512с.

10) Олефір А. Тенденції розвитку міжнародної торгівлі послугами в умовах динамізації конкурентного середовища [Електронний ресурс] / А. Олефір, Т. Владислав // Міжнародна економічна політика. - 2008. - Вип. 1-2. - С. 179-221. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Мер_2008_1-2_9

11) Оппельд Л. І. Тенденції розвитку міжнародної торгівлі України в післякризовий період [Електронний ресурс] / Л. І. Оппельд // Економіка і регіон. - 2011. - № 4. - С. 93-99. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econrig_2011_4_21

12) Прес-реліз СОТ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.wto.org/english/news_e/pres10_e/pr614_e.htm

13) Снітківкер І. Г. Розвиток теорій міжнародної торгівлі в умовах еволюції моделей суспільно-економічних формацій [Електронний ресурс] / І. Г. Снітківкер. // Ефективна економіка. - 2011. - № 12. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2011_12_40

14) Чеперис Ю. С. Україна в рамках міжнародної торгівлі [Електронний ресурс] / Ю. С. Чеперис // Управління розвитком. - 2013. - № 13. - С. 149-153. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Uproz_2013_13_64

15) Мировая экономика: конспект лекций/ Фролова Т.А. Таганрог: ТТИ ЮФУ, 2010. [Електронний ресурс] : http://www.aup.ru/books/m215/2_4.htm

Додаток А

**Провідні експортери та імпортери
у світовій торгівлі товарами у 2014 р. [11]**

Таблиця 2.1.

Місце	Країна-експортер	Обсяг, млрд. дол.	Частка, %	Зміна до 2013 р., %	Місце	Країна-імпортер	Обсяг, млрд. дол.	Частка, %	Зміна до 2013 р., %
1	Китай	2343	12,4	6	1	США	2409	12,7	3
2	США	1623	8,6	3	2	Китай	1960	10,3	1
3	Німеччина	1511	8,0	4	3	Німеччина	1217	6,4	2
4	Японія	684	3,6	-4	4	Японія	822	4,3	-1
5	Нідерланди	672	3,6	0	5	Великобританія	683	3,6	4
6	Франція	583	3,1	0	6	Франція	679	3,6	0
7	Республіка Корея	573	3,0	2	7	Гонконг, Китай	601	3,2	-3
8	Італія	529	2,8	2	8	Нідерланди	587	3,1	0
9	Гонконг, Китай	524	2,8	-2	9	Республіка Корея	526	2,8	2
10	Великобританія	507	2,7	-6	10	Канада	475	2,5	0
11	Російська Федерація	497	2,6	-5	11	Італія	472	2,5	-2
12	Канада	474	2,5	3	12	Індія	460	2,4	-1
13	Бельгія	469	2,5	0	13	Бельгія	451	2,4	-1
14	Сінгапур	410	2,2	0	14	Мексика	412	2,2	5
15	Мексика	398	2,1	5	15	Сінгапур	366	1,9	-2

16	ОАЕ	359	1,9	-5	16	Іспанія	356	1,9	5
17	Саудівська Аравія	354	1,9	-6	17	Російська Федерація	308	1,6	-10
18	Іспанія	323	1,7	2	18	Тайвань,Китай	274	1,4	2
19	Індія	317	1,7	1	19	ОАЕ	262	1,4	4
20	Тайвань,Китай	314	1,7	3	20	Туреччина	242	1,3	-4
21	Австралія	240	1,3	-5	21	Бразилія	239	1,3	-5
22	Швейцарія	239	1,2	4	22	Австралія	238	1,2	-2
23	Малайзія	234	1,2	3	23	Таїланд	228	1,2	-9
24	Таїланд	228	1,2	0	24	Польща	218	1,1	5
25	Бразилія	225	1,2	-7	25	Малайзія	209	1,1	1
26	Польща	217	1,1	6	26	Швейцарія	203	1,1	1
27	Австрія	177	0,9	1	27	Австрія	182	1,0	-1
28	Індонезія	176	0,9	-3	28	Індонезія	178	0,9	-5
29	Чехія	174	0,9	7	29	Саудівська Аравія	163	0,9	-3
30	Швеція	165	0,9	-2	30	Швеція	161	0,8	1
Загалом по 30 країнах		15 537	82,1	-	Загалом по 30 країнах		15 581	81,9	-
Світ у цілому		18 935	100,0	1	Світ у цілому		19 024	100,0	1

Додаток Б

**Провідні експортери та імпортери у світовій торгівлі комерційними
послугами у 2014 р.[12]**

Таблиця 2.2.

Місце	Країна-експортер	Обсяг, млрд. дол.	Частка, %	Зміна до 2013 р., %	Місце	Країна-імпортер	Обсяг, млрд. дол.	Частка, %	Зміна до 2013 р., %
1	США	686	14,1	3	1	США	454	9,6	4
2	Великобританія	329	6,8	4	2	Китай	382	8,1	16
3	Німеччина	267	5,5	5	3	Німеччина	327	6,9	1
4	Франція	263	5,4	4	4	Франція	244	5,1	6
5	Китай	222	4,6	8	5	Японія	190	4,0	12
6	Японія	158	3,3	19	6	Великобританія	189	4,0	-1
7	Нідерланди	156	3,2	11	7	Нідерланди	165	3,5	8
8	Індія	154	3,2	4	8	Ірландія	142	3,0	16
9	Іспанія	135	2,8	5	9	Сінгапур	130	2,7	0
10	Ірландія	133	2,7	9	10	Індія	124	2,6	-1
11	Сінгапур	133	2,7	2	11	Російська Федерація	119	2,5	-5
12	Бельгія	117	2,4	4	12	Республіка Корея	114	2,4	4
13	Швейцарія	114	2,3	2	13	Італія	112	2,4	4
14	Італія	114	2,3	2	14	Бельгія	108	2,3	4
15	Гонконг	107	2,2	2	15	Канада	106	2,2	-5

16	Республіка Корея	106	2,2	3	16	Швейцарія	93	2,0	2
17	Люксембург	98	2,0	11	17	Бразилія	87	1,8	5
18	Канада	85	1,7	-4	18	Гонконг,Корея	78	1,6	2
19	Швеція	75	1,5	3	19	ОАЕ	72	1,5	-
20	Данія	72	1,5	2	20	Іспанія	72	1,5	11
21	Російська Федерація	66	1,3	-5	21	Люксембург	67	1,4	13
22	Австрія	65	1,3	2	22	Швеція	65	1,4	8
23	Тайвань,Китай	57	1,2	12	23	Данія	64	1,3	1
24	Таїланд	55	1,1	-6	24	Австралія	62	1,3	-7
25	Макао,Китай	53	1,1	-1	25	Саудівська Аравія	60	1,3	17
26	Австралія	52	1,1	0	26	Таїланд	53	1,1	-4
27	Туреччина	50	1,0	9	27	Норвегія	53	1,1	-5
28	Норвегія	49	1,0	1	28	Австрія	51	1,1	3
29	Польща	46	0,9	2	29	Тайвань,Китай	46	1,0	8
30	Греція	42	0,9	14	30	Малайзія	44	0,9	-2
Загалом по 30 країнах		4 058	83,5	-	Загалом по 30 країнах		3 871	81,7	-
Світ у цілому		4 860	100,0	4	Світ у цілому		4 740	100,0	5